

CIMRMAN, Jra – SMOLJAK, Ladislav – SVĚRÁK, Zdeněk: *Dobyt severního pólu*

1 LADISLAV SMOLJAK A ZDNK SVĚRÁK

1.1 Ladislav Smoljak (1931–2010)

- Vystudoval gymnázium v Praze → Pedagogickou fakultu UK (matematika a fyzika)
- Jiř za studií reřisrem ochotnického divadla – seznámení se Z. Svrkem a M. epelkou
- Zaměstnán jako pedagog a redaktor
- Prspvky do časopisů i do televize
- Psal i scénáře k filmům (vtřinou se Z. Svrkem)
- 1967 spolu se Z. Svrkem, M. epelkou, J. řebnkem a K. Velebnm zalořil *Divadlo Jry Cimrmana* (autor, reřisr, herec a od r. 1973 i umleck vedoucí)
- Od r. 1975 scenáristou, hercem a později i reřisrem FS Barrandov

1.2 Zdeněk Svěrák (* 1936)

- Vyrořtl v rodině zámečníka a elektrikáře
- Studium na Vysok škole pedagogick v Praze (eřtina)
- Jiř za studií uast v ochotnickm souboru – sprteleni s L. Smoljakem
- Zaměstnán jako učitel, v s. Rozhlasu, 1977–1991 scenáristou FS Barrandov, od 1991 ve svobodnm povolání
- Od prosince r. 1965 spolu s J. řebnkem a K. Velebnm pravideln mscn rozhlasov pořad *Nealkoholick vinárna U pavouka*
→ První pedstaven Jry Cimrmana
- 1967 spolu s L. Smoljakem, M. epelkou, J. řebnkem a K. Velebnm zalořil *Divadlo Jry Cimrmana*
- 1994 zřídil Nadaci Paraple na pomoc invalidním spoluobčanům
- 1999 obdržel od V. Havla medaili Za zásluhy

2 DIVADLO JRY CIMRMANA

- Zalořeno r. 1967 → 1. veřejn pedstaven v červnu 1967, oficiln premiéra v řijnu thoř roku
 - L. Smoljak, Z. Svěrák, J. řebnek a K. Velebn
 - Po odchodu J. řebnka a K. Velebného r. 1969 divadlo tvrc doménou dvojice Smoljak + Svěrák
- První v Malostransk besedě → divadlo Reduta → Divadlo Na zábradlí → Divadlo v Řeznick → Branick divadlo → strařnick Solidarita → dnes v řiřkovskm divadle (r. 1996 bylo divadlo dokonce přejmenováno na řiřkovsk divadlo Jry Cimrmana)
- Intelektuln humor zalořen na „objeven“ zapomenutého vřestrann nadaného eskho vdce a umělce Jry Cimrmana (měl řt na přelomu 19./20. století, tedy na konci rakousko-uhersk monarchie)
- Mystifikace a parodie metod vědeckého bádání
- Kařd hra obvykle 2 části – seminář o Cimrmanov přínosu v dané oblasti a vlastn hra
- Jednotliv hry pracují s určitou Cimrmanovou profesí, kterou svm jedinenm způsobem parodují
- Od 80. let ustupuje tematizace fiktivního autora → satirick prvky, které s nadsázkou pojmenovávají vlastnosti eskho národa
 - Typick i pro *Dobyt severního pólu* (ukazuje potřebu Čechů dobývat svět)

3 DOBYT SEVERNÍHO PÓLU

3. 1 Základní informace

- Premiéra 25. řijna 1985 v Divadle Jiřího Wolkera v Praze
- inohra s komickými prvky
- asoprostor: 19. 12. 1908 – 5. 4. 1909 mezi Prahou a Severním pólem
- Víceméně spisovn eřtina, občas vulgarismy a zavdn „nových odborných termínů“ (např. *polrn samohan*)
- sti hry se objevily ve filmu *Nejist sezóna*

3. 2 Kompozice

- Klasicky 2 asti
- Seminář obsahuje celkem 8 přednřek
 - Recitace nově objeven básně *Školní brašnika* (viz dále)
 - Zkouška nové technick síly
 - Objev arktického sněžného člověka
 - Cimrmanova zhadn hra *Přetržené dítě*
 - Živ obrazy Jry Cimrmana
 - Masov scéna „Škodu nezjistí, kdo se pojistí“
- Samotn děj velmi jednoduch – hl. tématem snaha 4 přatel dojít k severnímu pólu

3. 3 Komick prvky

3. 3. 1 Gnius Jra Cimrman

- Vymyšlen postava geniálního vdce, kter je podvan jako reln, je mu vymyšlen detailn životopis a vešker další detaily
 - Naroden ve Vídni Leopoldu Cimrmanovi a Marln Jelinkov
 - Vlivem opilosti matrikáře není jist, kterého roku se narodil (už to může být komickm prvkem)
 - + dalších mnoho detailů, kter vymyšleného Cimrmana popisují jako reálného génia
- „lověk, který stanul na Olympu velikánů lidstva“ (Šebánek 1998, 7)

3. 3. 2 Vyruřovn v přednesu

- V semináři pri snaze přednst Cimrmanovu báseň *Školní brašnika*
- Svěřk neustále okřikuje diváky působící vymyšlen hluk vzadu, imž ruší Bruknera pri jeho přednesu → komika nastává grotesknost situace, kdy je přednšejc více rušen svm kolegou, neŹ diváky a kdy Svěřk děl pesn opak toho, o co diváky Źd

Brukner: Jra Cimrman: „Školní brašnika“
M školní brašniko
S penlem dřevnm...

Svěřk: Pšššš! (Gestem se omluv recitujcmu, Źe ho přerušil.)

Brukner: Jra Cimrman: „Školní brašnika“
M školní brašniko
s penlem dřevnm
s tebou jsem chodíval
zelenm osenm
V tobě jsem nosval
většinou jedničky...

Svěřk: Přatel, nezlobte se, ale to je neúcta jak k autorovi, tak k divákům, kter přišli včas.

Brukner: ... k radosti tatka
k radosti matky...

Svěřk: A konen i tady ke kolegovi Bruknerovi, kter se nemůže na ten přednes soustředit. Promiňte, pane kolego (Cimrman – Smoljak – Svěřk 1993, 5–6).

3. 3. 3 „Nechtěn vyzrazení“

- Nechtěn vyzrazení jména jednoho z techniků (prvky absurdity)

„Zaatkem sezóny jsme třeba přijali jednoho velice schopného, chytrého – inŹenr to byl, ale velk trmista. Ani ho nebudu jmenovat, abych mu nedělal ostudu, ale tomu jsme marně říkali: Pane Novotn, nebojte se... [...] Když uŹ jsem u toho inŹenra Bedřicha Novotného: jeho vinou došlo dokonce k dosti vznmu zraněn jedné osoby, ke zraněn hlavy“ (Cimrman – Smoljak – Svěřk 1993, 8–9)

3. 3. 4 Ironie zaloŹen na znalosti kontextu a jazykovm humoru

- Divadlo Jry Cimrmana hodn pracují s tzv. intelektuálním humorem, kter je mnohdy zaloŹen na nutn znalosti ať uŹ historického nebo uměleckého kontextu
- V „Naše slavn prohry“ nejen vecn komika, ale i ta jazykov pouŹitm oxymoronu *Naše slavn prohry*

„Z Cimrmanových živých pláten nutno jmenovat jeho historický triptych ‚Bitva u Lipan‘, ‚Bitva na Bílé hoře‘ a ‚Sedláci u Chlumce‘, uváděný pod souhrnným názvem ‚Naše slavné prohry‘“ (Cimrman – Smoljak – Svěrák 1993, 29).

3. 3. 5 Postava „blbce“

- Postava „blbce“ téměř v každé hře Divadla Jára Cimrmana → postava klade hloupé otázky; tváří se komicky, když něco nechápe atd.
- Zde postava naivního, přihlouplého, jednoduchého Varla Frištenského
 - Komické celé jeho jednání, zejména naivita, která se projevuje např. ve chvíli, kdy výprava umírá hladem a chtějí sníst psy → zprvu výroky nechápe, poté si je nepřipouští

NÁČELNÍK: Pánové! Hrozí nám smrt hladem. Přemýšlel jsem o tom celou noc a nevidím jiné východisko. Navrhuji sníst pry. (Přítomní si vymění nechápavé pohledy.)

UČITEL: Psy?

LÉKÁRNÍK: Vždyť my přece žádné psy... Aha, už rozumím!

(Pohlédne na Frištenského, který s vyplazeným jazykem dýchá jako pes.)

FRIŠTENSKÝ: (V úleku schová jazyk a přestane hlasitě dýchat.) Jaký psy?

UČITEL: Je to smutné, když člověk musí vztáhnout ruku na svého věrného přítele, ale asi skutečně nebude jiné východisko.

LÉKÁRNÍK: A bylo by možná lepší nesníst je všechny najednou. Jíst je po částech. Víte, aby byl zbytek spřežení schopen tahu.

FRIŠTENSKÝ: Co to tady blábolíte? Vy snad máte vidiny nebo co. Kde vidíte jaký psy?

NÁČELNÍK: S tím nesouhlasím. Když utratit, tak najednou. A hned. Dřív, než zhubnou.

FRIŠTENSKÝ: Už je to tady. Zešíleli. Pánové, vzpamatujte se. My žádný psy nemáme. Vzpomeňte si. Vy jste původně chtěli vzít psy. Ale já vám to rozmluvil. Ještě jsem říkal, vzpomeňte si, vemte radši silného chlapa, jako jsem já. Ty sáně utáhne a ještě zastane jinou práci. Může například naštipat dříví, jsem říkal. A taky, vzpomeňte si, jak jsem krásně rozštípal naše lyže. To bylo bohužel poslední dříví, co jsme měli, takže teď už jsem vám vlastně dobrej jenom k tomu tahu, ale táhnu pořád dobře, pořád jsem ještě silnej.

[...]

FRIŠTENSKÝ: No víte, když vy říkáte, že jako sníte psy, a žádný psy tady totiž nejsou, jestli tím nemyslíte – neurazíte se? Ono to totiž vypadá, jako byste chtěli sníst mě. Že jo?

NÁČELNÍK: No jo.

FRIŠTENSKÝ: Nezlobíte se, že jsem to řekl? (Cimrman – Smoljak – Svěrák 1993, 51)

3. 3. 6 Jazyková komika

- Nejvýraznějším jazykovým prvkem revize nově objevené hry *Přetržené dítě*
 - Komický účinek záměnou písmen způsobenou Cimrmanovou rýmou

„A celá tragičnost hrůzyplné noci, v níž podle kolegy Bruknera dojde k zavraždění dítěte, se rázem promění v obyčejnou starostlivost rodičů o synkovu hygienu. Tak totiž musíme chápat dialog: ‚Už leží.‘ ‚Ubyl jsi ho?‘ ‚Ubyl.‘“ (Cimrman – Smoljak – Svěrák 1993, 25)

- Dalším komickým prvkem je užití frazému *mít housera* ve vhodnou chvíli, kdy Frištenský myslí skutečného housera a ostatní význam frazému

„FRIŠTENSKÝ: V úterý zase učitel, že by jed hřebíky. Já povídám: Mám housera. Zase jste mě vodbyli. Ve středu jste všichni kňučeli hlady. Já na to: Ještě pořád mám toho housera. A co řek náčelník? No, vzpomeň si. Ještě slovo, jsi řek, a zapíšem tě do deníku, bačkoro.“

NÁČELNÍK: Oblíkni se, hňupe, a rozdělej oheň. (Hodí Frištenskému jeho kalhoty a boty.)

FRIŠTENSKÝ: (Na odchodu si mumlá.) Bačkoro, bačkoro. Mám vlka, například. A nestěžuju si.“ (Cimrman – Smoljak – Svěrák 1993, 54)

- Opakovaně používaná předložka zakončená trefným vulgarismem

LÉKÁRNÍK: Pravda, vleče se to. Kamarádi, já nevím, co to se mnou je, ale já bych to nejradši otočil a driftoval zpátky. K nám. Domů. Do Prahy. Do Podolí. Do lékárny. Do prdele, to je mi smutno! (Cimrman – Smoljak – Svěrák 1993, 43).

Literatura:

PRAMENY

- CIMRMAN, Jra – SMOLJAK, Ladislav – SVĚRÁK, Zdeněk: Dobyt severního pólu Čechem Karlem Němcem 5. dubna 1909 (Praha: Paseka 1993)

ODBORN LITERATURA

- NEMRAVOVÁ, Petra: Komino a jeho účinek na čtenáře v dílech Jry Cimrmanna (Praha: Filosofick fakulta UK 2015), bakalřsk práce, vedoucí práce Petr Blek
- ŒEBNEK, Jiří: J, Jra Cimrman. Dosud nejdůvěrnější sborník o životě, dle a životním prostředí eskho génia světového významu (Praha: Mladá fronta 1998)
- SVĚRÁK, Zdeněk a kol.: Plstolet s Cimrmanem. Legendární divadlo z odvrcen strany (Praha: Paseka 2016)
- SMOLJAK, Ladislav – SVĚRÁK, Zdeněk – WEIGEL, Jaroslav: Jra Cimrman, Gnius, kter se neproslavil (Brno: CPRESS 2009)
- RUT, Přemysl: Předmluva, in Cimrman, Jra da – Smoljak, Ladislav – Svěrák, Zdeněk: Hry a semináře: pln vydání (Praha: Paseka 2010), s. 6-17; řfra pr

INTERNETOV ZDROJE

- HEMELKOV, Blanka –PŘIBNĚ, Michal: Ladislav SMOLJAK [online]. 31. 12. 2007 [cit. 2020-03-25]. Dostupn z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=972>
- NOVOTN, Vladimír – PŘIBNĚ, Michal: Zdeněk SVĚRÁK [online]. 26. 3. 2016 [cit. 2020-03-25]. Dostupn z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=981>